
Catàleg dels ocells del Parc del Foix

**Xavier Bayer,
Cisco Guasch
i Humbert Salvadó**

Còbit – Recerca i estudi de natura al Penedès

Resum

La varietat d'ambients naturals permet l'observació d'un bon nombre d'aus al Parc del Foix. En el present treball es fa una primera relació amb el recull de totes les espècies d'ocells que fins al moment s'han trobat en aquest espai natural. També s'indiquen la fenologia i la nidificació.

Paraules clau

Ocells, Parc del Foix, fenologia, nidificació

Resumen

Catálogo de las aves del Parque del Foix

La variedad de ambientes naturales permite la observación de un gran número de aves en el Parque del Foix. Se recogen en una relación todas las especies observadas hasta el momento. También se indican la fenología y la nidificación.

Palabras clave

Aves, Parque del Foix, fenología, nidificación

Abstract

Catalogue of the birds of Foix Park

The variety of natural environments enables us to observe a large number of birds in Foix Park. This work makes a preliminary list of all the bird species which have been found so far in this natural space. Phenology and nidification are also indicated.

Keywords

Birds, Foix Park, phenology, nidification

Introducció

El present catàleg es redacta a partir de la informació obtinguda en les sortides de camp realitzades a diferents punts del Parc del Foix al llarg de tots els mesos de l'any. Tot i que ja s'hi havien fet visites amb anterioritat, fonamentalment ens basem en les 707 sortides que entre els tres autors hem realitzat des del gener del 1997 fins al juliol del 2004.

Ateses les limitacions en l'extensió del present treball, abordarem el tema de l'avifauna al Parc del Foix de forma general. L'aprofundiment en cadascuna de les espècies d'ocells requeriria una extensió que depassa els límits del present text.

El total d'espècies que fins ara tenim citades al Parc del Foix és de 221.

L'entorn natural

Els ambients naturals que conformen el territori abastat pel Parc del Foix ofereixen un variat i interessant mosaic. Diríem que hi ha un cert predomini de les brolles, tot i que amb diferents estadis evolutius. D'una banda hi podem trobar una bona superfície amb vegetació arbustiva que o bé es recupera dels incendis forestals, o bé ocupa terrenys rocallosos. D'altra banda també hi ha des de les pinedes més joves fins a les que ja estan completament formades. L'alzinar, que es desenvolupa com un estadi final d'aquest procés de recuperació del bosc mediterrani, tan sols el trobem de forma molt puntual en alguns obacs, o bé en ple creixement al dessota d'alguna pineda. Les terres de conreu majoritàriament són ocupades per la vinya, tot i això hi ha petites extensions dedicades al conreu d'ametllers, oliveres, cereals i horta. De forma bastant localitzada hi ha algunes cingleres. També ens trobem amb diverses pedreres (dins o fora dels límits del parc) que estan en funcionament o que ja estan clausurades. Els ambients naturals que estan més lligats a l'aigua de l'embassament i a la del riu Foix són el que més caracteritza aquest espai natural. Hi trobem des de boscos de ribera fins a canyissars o platgetes.

És mercès a aquesta diversitat natural, que el Parc del Foix pot acollir un gran nombre d'espècies animals. L'embassament, enclavat just entre les comarques de l'Alt Penedès, el Baix Penedès i el Garraf, és l'únic espai natural protegit d'aquests territoris que es pot considerar una zona humida de certes dimensions.

Els canvis que les terres del parc han sofert al llarg dels darrers anys serien un altre aspecte a analitzar. Per no allargar-nos tan sols esmentarem alguns aspectes destacats, com ara els incendis forestals, el despoblament de les masies i l'abandó dels cultius als terrenys poc planers, els canvis en el treball agrícola, la urbanització de zones forestals, l'increment de les activitats de lleure a la natura, les fluctuacions en els contaminants abocats al riu Foix, i sobretot la creació del Parc del Foix, amb totes les accions que ha implicat, en particular les destinades a la preservació de la natura.

El catàleg

En la taula adjunta hi ha una llista de les 221 espècies citades fins al moment. La informació es complementa amb la indicació de la seva fenologia i també de la nidificació. Les

informacions que hi trobareu amb el pas dels anys poden anar-se modificant. Algunes espècies estan desapareixent o han desaparegut en els darrers anys, d'altres es localitzen per primera vegada. La fenologia i la nidificació també són paràmetres que poden variar amb el pas dels anys.

D'entre totes les dades que hi ha a la taula, cal comentar els casos següents:

1. La recent desaparició com a espècies nidificants del roquerol (*Ptyonoprogne rupestris*), la gralla (*Corvus monedula*) i el corb (*Corvus corax*). La guatlla (*Coturnix coturnix*), en canvi, ja fa més anys que ha desaparegut com a espècie reproductora. A més, cal dir que el camallarg (*Himantopus himantopus*) s'hi va reproduir de forma esporàdica almenys un any.

2. Hi ha espècies que semblen haver-se extingit del Parc del Foix, o bé que la seva presència en aquest territori no s'ha repetit des de fa molts anys. Alguns exemples són el morell d'ulls grocs (*Bucephala clangula*), la guatlla mare-sa (*Crex crex*) i el sisó (*Tetrax tetrax*).

3. Els darrers anys s'han produït observacions d'algunes aus exòtiques. Les que semblen haver-se adaptat millor a les condicions climatològiques del país són l'ànec carolí (*Aix sponsa*), l'ànec mandarí (*Aix galericulata*), la cotorra de Kramer (*Psittacula krameri*), la cotorra de la Patagònia (*Cyanoliseus patagonus*) i la cotorra de pit gris (*Myiopsitta monachus*). Per bé que darrerament també s'ha observat algun *Agapornis* sp. de forma molt puntual.

En relació amb la fenologia es consideren sedentàries (sed.) aquelles espècies que es poden observar al llarg de tot l'any i que es reproduïxen en aquest espai natural. Hi ha el cas del bernat pescaire que es pot observar tot l'any però que aquí no l'hem considerat sedentari, ja que per ara no es reproduïx. Les espècies estivals (est.) són aquelles que aproximadament arriben durant la primavera i marxen a la tardor. Aquestes aus també solen reproduir-se al Parc del Foix. Els ocells hivernants (hiv.) arriben a la tardor, passen l'hivern entre nosaltres i marxen al final de l'hivern o principi de la primavera. Les aus migratòries o de pas (pas) són totes aquelles que realitzen desplaçaments d'una banda cap a una altra. Tant pot ser que s'aturin un temps en aquestes terres per passar-hi l'hivern o l'estiu, com que simplement aquesta sigui per a ells una terra de pas entre els llocs de reproducció i d'hivernada. Finalment, hi ha tota una sèrie d'espècies d'aparició molt esporàdica, accidental, o que se les considera divagants (div.) perquè tan sols s'han vist en unes poques ocasions i, per tant, cal considerar-les una raresa. Les aus exòtiques les hem assenyalat amb (ext).

Hi ha moltes espècies que poden presentar més d'una de les fenologies descrites. Així per exemple en una mateixa espècie pot haver uns exemplars que es comportin com a sedentaris, d'altres, com a hivernants i encara alguns que sols siguin migrants. També es pot donar el cas d'aus que fins ara sols s'observaven al llarg dels passos migratoris i que de mica en mica han acabat per establir-se a la zona com a aus estivals o sedentàries. Per tant, la fenologia pot ser canviant d'uns anys a uns altres.

Pel que fa a la nidificació hem establert tres categories: segura, probable i possible. Aquestes són les mateixes que es fan servir en l'*Atles dels ocells nidificants de Catalunya* i altres monografies que tracten de la reproducció de les aus. Es considera segura (seg.) quan s'ha pogut comprovar la cria d'una espècie amb total seguretat, ja sigui perquè s'ha vist el niu amb ous, amb polls, o bé perquè s'han tro-

bat els polls acabats de sortir del niu i que encara depenen dels progenitors. També es considera segura quan es veuen els adults portant becada al niu, o quan treuen els sacs fecals. El grau de nidificació probable (pro.) s'atorga en els casos en què hi ha evidències molt notables de reproducció, però que no s'aconsegueix de verificar amb total seguretat. L'observació repetida d'un mascle cantant en un territori, actituds de festeig i fins i tot la construcció del niu

són signes que indiquen probabilitats de cria. Finalment es considera possible (pos.) quan les evidències de reproducció són més aviat minses. Així, la presència d'una espècie en una època i un hàbitat adequats pot donar-nos indicis de possibilitat de cria. Tant per a les espècies que es consideren de reproducció probable com per a les que es consideren de reproducció possible cal fer-ne un seguiment més intens per arribar a aclarir la seva nidificació.

Taula 1. Relació de les espècies d'ocells detectades al Parc del Foix.

	Fenologia					Nidificació		
	Sed	Est	Hiv	Pas	Div	Seg	Pro	Pos
Cabusset - <i>Tachybaptus ruficollis</i>	x		x	x		x		
Cabussó emplomallat - <i>Podiceps cristatus</i>			x	x				
Cabussó collnegre - <i>Podiceps nigricollis</i>				x				
Corb marí gros - <i>Phalacrocorax carbo</i>			x	x				
Bitó - <i>Botaurus stellaris</i>					x			
Martinet menut - <i>Ixobrychus minutus</i>		x		x		x		
Martinet de nit - <i>Nycticorax nycticorax</i>		x		x				x
Martinet ros - <i>Ardeola ralloides</i>				x				
Esplugabous - <i>Bubulcus ibis</i>			x	x				
Martinet blanc - <i>Egretta garzetta</i>		x	x	x				
Agró blanc - <i>Egretta alba</i>					x			
Bernat pescaire - <i>Ardea cinerea</i>		x	x	x				
Agró roig - <i>Ardea purpurea</i>		x		x				
Cigonya negra - <i>Ciconia nigra</i>				x				
Cigonya blanca - <i>Ciconia ciconia</i>				x				
Becplaner - <i>Platalea leucorodia</i>					x			
Ànec blanc - <i>Tadorna tadorna</i>					x			
Ànec carolí - <i>Aix sponsa</i>					ext			
Ànec mandarí - <i>Aix galericulata</i>					ext			
Ànec xiulador - <i>Anas penelope</i>			x	x				
Ànec griset - <i>Anas strepera</i>			x	x				
Xarxet - <i>Anas crecca</i>			x	x				
Ànec collverd - <i>Anas platyrhynchos</i>	x		x	x		x		
Ànec cuallarg - <i>Anas acuta</i>			x	x				
Xarrasclet - <i>Anas querquedula</i>				x				
Ànec cullerot - <i>Anas clypeata</i>			x	x				
Xibec - <i>Netta rufina</i>					x			
Morell cap-roig - <i>Aythya ferina</i>			x	x				
Morell xocolater - <i>Aythya nyroca</i>					x			
Morell de plomall - <i>Aythya fuligula</i>			x	x				
Morell d'ulls grocs - <i>Bucephala clangula</i>					x			
Bec de serra mitjà - <i>Mergus serrator</i>					x			
Aligot vesper - <i>Pernis apivorus</i>				x				
Milà negre - <i>Milvus migrans</i>				x				
Milà reial - <i>Milvus milvus</i>				x				
Voltor comú - <i>Gyps fulvus</i>					x			
Àliga marcenca - <i>Circus gallicus</i>		x		x		x		
Arpella vulgar - <i>Circus aeruginosus</i>				x				
Arpella pàl·lida - <i>Circus cyaneus</i>			x	x				
Esparver cendrós - <i>Circus pygargus</i>				x				
Astor - <i>Accipiter gentilis</i>	x			x		x		
Esparver vulgar - <i>Accipiter nisus</i>	x		x	x			x	
Aligot - <i>Buteo buteo</i>	x		x	x		x		
Àliga daurada - <i>Aquila chrysaetos</i>					x			
Àliga calçada - <i>Hieraetus pennatus</i>				x				
Àliga cuabarrada - <i>Hieraetus fasciatus</i>	x					x		
Àliga pescadora - <i>Pandion haliaetus</i>				x				
Xoriguer petit - <i>Falco naumanni</i>					x			
Xoriguer - <i>Falco tinnunculus</i>	x		x	x		x		
Falcó cama-roig - <i>Falco vespertinus</i>				x				
Esmerla - <i>Falco columbarius</i>			x	x				
Falcó mostatxut - <i>Falco subbuteo</i>		x		x			x	
Falcó de la reina - <i>Falco eleonora</i>				x				
Falcó pelegrí - <i>Falco peregrinus</i>				x	x			
Perdiu - <i>Alectoris rufa</i>	x					x		
Guatlla - <i>Coturnix coturnix</i>				x		x		
Faisà - <i>Phasianus colchicus</i>	x							

Taula 1. (Continuació).

	Fenologia					Nidificació		
	Sed	Est	Hiv	Pas	Div	Seg	Pro	Pos
Rascló - <i>Rallus acuaticus</i>			x	x				
Polla pintada - <i>Porzana porzana</i>				x				
Rascletó - <i>Porzana parva</i>					x			
Rasclet - <i>Porzana pussilla</i>					x			
Guatlla maresa - <i>Crex crex</i>					x			
Polla d'aigua - <i>Gallinula chloropus</i>	x		x	x		x		
Fotja - <i>Fulica atra</i>	x		x	x		x		
Fotja banyuda - <i>Fulica cristata</i>					x			
Grua - <i>Grus grus</i>					x			
Sisó - <i>Tetrax tetrax</i>					x			
Camesllargues - <i>Himantopus himantopus</i>				x		x		
Torlit - <i>Burhinus oedicephalus</i>					x			
Corriol petit - <i>Charadrius dubius</i>		x		x		x		
Corriol gros - <i>Charadrius hiaticula</i>				x				
Daurada grossa - <i>Pluvialis apricaria</i>					x			
Fredulega - <i>Vanellus vanellus</i>			x	x				
Territ menut - <i>Calidris minutus</i>				x				
Territ de temminck - <i>Calidris temminckii</i>					x			
Territ beclarg - <i>Calidris ferruginea</i>				x				
Territ variant - <i>Calidris alpina</i>				x				
Becadell sord - <i>Limnocryptes minimus</i>					x			
Becadell comú - <i>Gallinago gallinago</i>			x	x				
Becada - <i>Scolopax rusticola</i>			x	x				
Tètol cuanegre - <i>Limosa limosa</i>					x			
Tètol cuabarrat - <i>Limosa lapponica</i>					x			
Gamba roja pintada - <i>Tringa erythropus</i>				x				
Gamba roja vulgar - <i>Tringa totanus</i>				x				
Gamba verda - <i>Tringa nebularia</i>				x				
Xivita - <i>Tringa ochropus</i>			x	x				
Valona - <i>Tringa glareola</i>				x				
Xivitona - <i>Actitis hypoleucos</i>				x				
Gavina menuda - <i>Larus minutus</i>					x			
Gavina vulgar - <i>Larus ridibundus</i>					x			
Gavià fosc - <i>Larus fuscus</i>					x			
Gavià argentat - <i>Larus cachinnans</i>					x			
Xatrac gros - <i>Sterna caspia</i>					x			
Fumarell carablanc - <i>Chlidonias hybridus</i>				x				
Fumarell negre - <i>Chlidonias niger</i>					x			
Colom roquer - <i>Columba livia</i>	x					x		
Xixella - <i>Columba oenas</i>	x					x		
Tudó - <i>Columba palumbus</i>	x	x	x	x		x		
Tórtora turca - <i>Streptopelia decaocto</i>	x					x		
Tórtora - <i>Streptopelia turtur</i>		x		x		x		
Cotorra de Kramer - <i>Psittacula krameri</i>					ext			
Lloro de la Patagònia - <i>Cyanoliseus patagonus</i>					ext			
Cotorra de pit gris - <i>Myiopsitta monachus</i>					ext			
Cucut reial - <i>Clamator glandarius</i>		x		x		x		
Cucut - <i>Cuculus canorus</i>		x		x		x		
Òliba - <i>Tyto alba</i>	x					x		
Xot - <i>Otus scops</i>		x		x		x		
Duc - <i>Bubo bubo</i>	x					x		
Mussol - <i>Athene noctua</i>	x					x		
Gamarús - <i>Strix aluco</i>	x					x		
Mussol banyut - <i>Asio otus</i>	x					x		
Enganyapastors - <i>Caprimulgus europaeus</i>		x		x		x		
Siboc - <i>Caprimulgus ruficollis</i>		x		x		x		
Ballester - <i>Apus melba</i>		x		x		x		
Falciot negre - <i>Apus apus</i>		x		x		x		
Falciot pàl·lid - <i>Apus pallidus</i>					x			
Blauet - <i>Alcedo atthis</i>	x		x	x			x	
Abellerol - <i>Merops apiaster</i>		x		x		x		
Gaig blau - <i>Coracias garrulus</i>				x				
Puput - <i>Upupa epops</i>		x	x	x		x		
Colltort - <i>Jynx torquilla</i>		x		x			x	
Picot verd - <i>Picus viridis</i>	x					x		
Terrerola vulgar - <i>Calandrella brachydactyla</i>				x				
Cogullada vulgar - <i>Galerida cristata</i>	x					x		
Cogullada fosca - <i>Galerida theklae</i>	x					x		

Taula 1. (Continuació).

	Fenologia					Nidificació		
	Sed	Est	Hiv	Pas	Div	Seg	Pro	Pos
Cotoliu - <i>Lullula arborea</i>	x		x	x		x		
Alosa - <i>Alauda arvensis</i>			x	x				
Oreneta de ribera - <i>Riparia riparia</i>				x				
Roquerol - <i>Ptyonoprogne rupestris</i>	x	x	x	x		x		
Oreneta vulgar - <i>Hirundo rustica</i>		x		x		x		
Oreneta cua-rogenca - <i>Hirundo daurica</i>		x		x		x		
Oreneta cuablanca - <i>Delichon urbica</i>		x		x		x		
Trobat - <i>Anthus campestris</i>		x		x			x	
Piula dels arbres - <i>Anthus trivialis</i>				x				
Titella - <i>Anthus pratensis</i>			x	x				
Grasset de muntanya - <i>Anthus spinoletta</i>					x			
Grasset de costa - <i>Anthus petrosus</i>					x			
Cuereta groga - <i>Motacilla flava</i>				x				
Cuereta torrentera - <i>Motacilla cinerea</i>	x		x	x		x		
Cuereta blanca - <i>Motacilla alba</i>	x		x	x		x		
Cargolet - <i>Troglodytes troglodytes</i>	x					x		
Pardal de bardissa - <i>Prunella modularis</i>			x	x				
Pit-roig - <i>Erithacus rubecula</i>	x		x	x		x		
Rossinyol - <i>Luscinia megarhynchos</i>		x		x		x		
Cotxa blava - <i>Luscinia svecica</i>				x				
Cotxa fumada - <i>Phoenicurus ochruros</i>	x		x	x		x		
Cotxa cua-roja - <i>Phoenicurus phoenicurus</i>				x				
Bitxac rogenç - <i>Saxicola rubetra</i>				x				
Bitxac comú - <i>Saxicola torquata</i>	x		x	x		x		
Còbit gris - <i>Oenanthe oenanthe</i>				x				
Còbit - <i>Oenanthe hispanica</i>		x		x		x		
Còbit roquer - <i>Oenanthe leucura</i>					x			
Merla roquera - <i>Monticola saxatilis</i>				x				
Merla blava - <i>Monticola solitarius</i>	x					x		
Merla de pit blanc - <i>Turdus torquatus</i>				x				
Merla - <i>Turdus merula</i>	x		x	x		x		
Griva cerdana - <i>Turdus pilaris</i>			x	x				
Tord - <i>Turdus philomelos</i>	x		x	x		x		
Tord ala-roig - <i>Turdus iliacus</i>			x	x				
Griva - <i>Turdus viscivorus</i>	x		x	x		x		
Rossinyol bord - <i>Cettia cetti</i>	x					x		
Trist - <i>Cisticola juncidis</i>	x	x		x		x		
Boscaler comú - <i>Locustella luscinioides</i>				x				
Boscarla d'aigua - <i>Acrocephalus paludicola</i>					x			
Boscarla dels joncs - <i>Acrocephalus shoenobaenus</i>					x			
Boscarla menjamosquits - <i>Acrocephalus palustris</i>					x			
Boscarla de canyar - <i>Acrocephalus scirpaceus</i>		?		x				x
Balquer - <i>Acrocephalus arundinaceus</i>		x		x		x		
Bosqueta pàl·lida - <i>Hippolais pallida</i>					x			
Bosqueta vulgar - <i>Hippolais polyglotta</i>		x		x		x		
Tallareta cuallarga - <i>Sylvia undata</i>	x					x		
Tallarol de garriga - <i>Sylvia cantillans</i>				x				
Tallarol capnegre - <i>Sylvia melanocephala</i>	x					x		
Tallarol emmascarat - <i>Sylvia hortensis</i>					x			
Tallareta vulgar - <i>Sylvia communis</i>				x				
Tallarol gros - <i>Sylvia borin</i>				x				
Tallarol de casquet - <i>Sylvia atricapilla</i>	x		x	x		x		
Mosquiter pàl·lid - <i>Phylloscopus bonelli</i>		x		x		x		
Mosquiter xiulaira - <i>Phylloscopus sibilatrix</i>					x			
Mosquiter comú - <i>Phylloscopus collybita</i>	x		x	x		x		
Mosquiter de passa - <i>Phylloscopus trochilus</i>				x				
Reietó - <i>Regulus regulus</i>			x	x				
Bruel - <i>Regulus ignicapillus</i>	x		x	x		x		
Papamosques gris - <i>Muscicapa striata</i>		x		x		x		
Mastegatxes - <i>Ficedula hypoleuca</i>				x				
Mallerenga cuallarga - <i>Aegithalus caudatus</i>	x					x		
Mallerenga emplomallada - <i>Parus cristatus</i>	x					x		
Mallerenga petita - <i>Parus ater</i>	x					x		
Mallerenga blava - <i>Parus caeruleus</i>	x					x		
Mallerenga carbonera - <i>Parus major</i>	x					x		
Raspinell - <i>Certhia brachydactyla</i>	x					x		
Teixidor - <i>Remiz pendulinus</i>			x	x				
Oriol - <i>Oriolus oriolus</i>		x		x		x		

Taula 1. (Continuació).

	Fenologia					Nidificació		
	Sed	Est	Hiv	Pas	Div	Seg	Pro	Pos
Botxí - <i>Lanius excubitor</i>	x					x		
Capsigrany - <i>Lanius senator</i>		x		x		x		
Gaig - <i>Garrulus glandarius</i>	x					x		
Garsa - <i>Pica pica</i>	x					x		
Gralla - <i>Corvus monedula</i>	x					x		
Corb - <i>Corvus corax</i>	x				x	x		
Estornell vulgar - <i>Sturnus vulgaris</i>	x		x	x		x		
Estornell negre - <i>Sturnus unicolor</i>	x					x		
Pardal - <i>Passer domesticus</i>	x					x		
Pardal xarrec - <i>Passer montanus</i>	x					x		
Pardal roquer - <i>Petronia petronia</i>	x					x		
Pinsà - <i>Fringilla coelebs</i>			x	x				
Pinsà mec - <i>Fringilla montifringilla</i>					x			
Gafarró - <i>Serinus serinus</i>	x	x	x	x		x		
Verdum - <i>Carduelis chloris</i>	x		x	x		x		
Cadernera - <i>Carduelis carduelis</i>	x		x	x		x		
Lluer - <i>Carduelis spinus</i>			x	x				
Passerell - <i>Carduelis cannabina</i>	x		x	x		x		
Trencapinyes - <i>Loxia curvirostra</i>					x			
Pinsà borroner - <i>Pyrrhula pyrrhula</i>					x			
Durbec - <i>Coccothraustes coccothraustes</i>			x	x				
Sit blanc - <i>Plectrophenax nivalis</i>					x			
Verderola - <i>Emberiza citrinella</i>			x	x				
Gratapalles - <i>Emberiza cirrus</i>	x		x	x		x		
Sit negre - <i>Emberiza cia</i>	?		x	x			x	
Hortolà - <i>Emberiza hortulana</i>		?		x			x	
Repicatalons - <i>Emberiza schoeniclus</i>			x	x				
Cruixidell - <i>Miliaria calandra</i>	x		x	x		x		